

ПІДВИЩЕННЯ НАДІЙНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМ ЕНЕРГОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ М'ЯСНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

**МИРНА О.В., СТАРШИЙ ВИКАДАЧ, ЗДОБУВАЧ*,
ПОЛТАВСЬКА ДЕРЖАВНА АГРАРНА АКАДЕМІЯ**

У статті висвітлена ситуація на національному ринку добровільного страхування майна, підкреслено роль страхування та самострахування для підвищення надійності функціонування систем енергозабезпечення підприємств м'ясної промисловості Полтавської області.

It was showed the situation at the national market of voluntarily property insurance, it was underlined the role of insurance and self-insurance for the increase of reliability of functioning of the systems of energy ensuring of meat industry's enterprises of the Poltava region in this article.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Паливно-енергетичні ресурси (ПЕР) в сфері матеріального виробництва забезпечують безперебійність функціонування підприємств. Наявність фактора ризику стимулює економію ПЕР, вибір раціональних проектів, впровадження безпечних технологій. Підприємства м'ясної промисловості як споживачі ПЕР мають справу з ризиком, пов'язаним з надійністю енергозабезпечення, надійністю роботи енергетичного обладнання, якістю обслуговування енергопостачальними компаніями і ціною на енергоресурси.

Причиною зупинки виробництва м'ясної продукції можуть бути технічні несправності обладнання, а зниження намічених обсягів виробництва і реалізації продукції через вимушені перерви в роботі енергообладнання призводить до недоотримання запланованої виручки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вдосконаленню страхових відносин у суспільстві, формуванню конкурентоспроможних національних страхових ринків присвячені праці М.В. Мниха [4 - 7], С.А. Нестерової [8], В. Фурмана [12 - 13], проблеми добровільного майнового страхування знаходяться у колі наукових інтересів Е. Грановського [1], А. Макаркина [2], К. Михайлової [3], П.П. Серкова [9].

Цілі статті. Розглянути страхування як інструмент захисту майнових інтересів підприємств м'ясної промисловості за допомогою мінімізації можливих збитків застрахованих підприємств, що значною мірою захищає їх фінансово-економічну стабільність.

Виклад основного матеріалу. Розглядаючи питання, пов'язані з ризиками енергопостачання на підприємства м'ясної промисловості, їх керівники обирають один з двох можливих варіантів дій:

погодитися з вартістю витрат у випадку непередбачених подій або збитків у відносинах зі споживачами;

інвестувати значні фінансові ресурси в техніку безперебійного енергопостачання.

В першому випадку підприємства використовують фінансові методи захисту бізнесу (формування резервних фондів, страхування перерв у роботі виробничого обладнання, комп'ютерної техніки). В другому – забезпечується повна енергоавтономність та захист від енергетичних ризиків. Можливим є і використання комбінованих методів.

Великі та середні підприємства м'ясної промисловості Полтавської області намагаються розв'язати проблему резервного живлення за допомогою підручних засобів, наприклад, дизельних електростанцій армійського зразка. Іноді ці засоби при включенні в мережу самі були джерелом перешкод та додаткових нестабільностей в роботі засобів обчислювальної техніки та зв'язку, енергообладнання. Малі підприємства м'ясної промисловості намагаються обмежитися найпростішими блоками безперебійного живлення виробництва маловідомих фірм. Ці пристрої досить швидко виходять з ладу внаслідок слабкої надійності та низької якості комплектуючих виробів, особливо резервних батарей.

У більшості випадків системи резервного електропостачання придбаються спонтанно, різних марок і у різних постачальників без урахування особливостей роботи підприємств. Іноді закупівля пристроїв резервування електроживлення проводиться в «каварійному порядку» або у зв'язку з передбачуваним відключенням електроживлення. В цьому випадку вирішальним фактором є наявність того чи іншого пристрою на складі постачальника або мінімальна ціна пристрою. Головна небезпека таких підходів до формування системи електробезпеки підприємств м'ясної промисловості полягає в повній або частковій втраті контролю над системою енергопостачання.

З огляду на ризикове функціонування підприємств м'ясної промисловості, ускладнення технологій виробництва м'ясної продукції, ризики, пов'язані зі стихійними та техногенними аваріями, на нашу думку, роль страхування виробничих ризиків в захисті економічного середовища підприємств з кожним роком буде швидко зростати. Визначальним в сучасних економічних умовах при

* Науковий керівник д.держ.упр., доцент Т.М. Лозинська.

страхуванні підприємств м'ясної промисловості є можливість їхньої майбутньої ефективної діяльності. Підприємства м'ясної промисловості Полтавської області, які зацікавлені в здійсненні ефективної виробничо-господарської діяльності повинні бути зацікавлені в страхуванні виробничих ризиків. Для даних підприємств є спільним актуальність страхування майна, оскільки для будь-якого підприємства втрата або пошкодження майна спричинить труднощі у здійсненні виробничо-господарської діяльності або її повне припинення.

За умов ризикового характеру виробництва м'ясної продукції, що визначається насамперед суперечностями між елементами внутрішнього і зовнішнього середовища підприємств м'ясної промисловості, існує потреба попередження і відшкодування збитків. Відносини, що складаються в суспільстві з приводу забезпечення безперервності процесу виробництва продуктів харчування, мають об'єктивний характер і утворюючи систему формують зміст економічної категорії «страховий захист». Сутність останнього полягає в урахуванні страхового ризику і вжитті захисних заходів від нього.

До негативних наслідків ризику пошкодження або втрати майна, простоїв у випадку аварій енерготехнологічного обладнання можна віднести:

- в технологічній сфері: знищення майна, матеріальні збитки;
- у виробничо-господарській сфері: зниження виробничого потенціалу, скорочення обсягів виробництва продукції, затримки і невиконання поставок, втрата споживачів, обмеження виробничої програми;
- у фінансово-економічній сфері: зменшення основних і обігових фондів, фінансовий аспект матеріальних збитків, зниження доходів через виплату штрафів і санкцій, коригування фінансових аспектів виробничої програми, недоотримання прибутку.

Страхування майна підприємств м'ясної промисловості здійснюється з метою забезпечення захисту майнових інтересів даних підприємств у разі пошкодження або знищення такого майна внаслідок техногенних аварій чи стихійного лиха.

Об'єктом страхування виступає майно, що належить до основних виробничих фондів, зокрема енергогенеруючі пристрої та енергоспоживаюче обладнання.

Страховим випадком у страхуванні енергообладнання є пошкодження або знищення об'єкта страхування внаслідок:

- стихійного лиха (землетрус, зсув, повінь, ураган, буря, злива, град, обвал. селя, затоплення, удар блискавки, незвичні для даної місцевості морози і великі снігопади, ожеледь, осідання ґрунту, дії підґрунтових вод, цунамі, пожежа, зумовлена дією природних сил);
- техногенних аварій (непередбачене регламентом або відповідною технічною документацією відхилення виробничого процесу, при якому контроль за ним та його управління стає неможливим, що призводить до вибухів, пожеж, поширення токсичних газів, пари, розлиття агресивних та отруйних рідин, інших специфічних явищ руйнівного характеру);
- ліквідації наслідків техногенної аварії чи стихійного лиха.

Метою страхування від збитків внаслідок перерв в роботі підприємства є захист від фінансових наслідків (майнового збитку) через перерви в роботі підприємства м'ясної промисловості, що забезпечує фінансування підприємства під час часткової або повної зупинки.

Серед основних видів виробничо-господарського страхування, які можуть надаватися підприємствам м'ясної промисловості в сфері гарантування енергетичної безпеки, виділимо страхування за ризиками: недоотримання доходу; зриву бізнес-процесів; неякісної партнерської співпраці; нестачі фінансування; неправомірних дій з боку уряду і партнерів; форс-мажорів підприємницької діяльності.

Страхові компанії пропонують підприємствам м'ясної промисловості для захисту їх економічних майнових інтересів наступні страхові продукти:

1) забезпечення традиційного покриття майнових інтересів підприємств: страхування від вогню, стихійних лих і техногенних аварій та технічні види страхування. Як додаткове покриття витрат деякі страхові компанії до стандартного договору пропонують страхування шкоди, завданої перервами у виробництві;

2) покриття різних видів відповідальності юридичних осіб: відповідальність енергопостачальної компанії за якість енергоресурсів; цивільна відповідальність за завдані майнові збитки майну третіх осіб, екологічні збитки, завдані навколишньому середовищу.

При страхуванні майна підприємств м'ясної промисловості страхуються і ризики аварій технічних систем, у тому числі систем енерго- і газопостачання.

Серед видів страхування за орієнтацією інтересів для підприємств м'ясної промисловості чільне місце займає страхування від зниження прибутків. Застрахованому підприємству компенсується збиток у результаті пожежі або інших нещасних випадків на виробництві, зокрема аварій енергообладнання, що призводять до тимчасового порушення технологічного циклу або припинення виробництва м'ясної продукції, а також інших втрат, пов'язаних із перериванням технологічного процесу.

Разом з простим полісом страхування майна підприємства м'ясної промисловості можуть набувати розширеного покриття і страхувати такі ризики, як перерва у виробництві, поломка обладнання, ризики, пов'язані зі стихійним лихом. Такі страхові «пакети» в сучасних умовах беруть

переважно підприємства з іноземними інвестиціями, а значна частка вітчизняних підприємств м'ясної промисловості часто взагалі не усвідомлює ризику і не готова займатися ризик-менеджментом. Найчастіше майно страхують або на вимогу іноземних акціонерів, або з необхідності, для отримання кредиту, здійснення експортно-імпорتنних операцій тощо.

За словами начальника управління страхування корпоративних ризиків УСК «Дженералі Гарант Страхування» Ілони Лисенко [3, с. 43], серед підприємств у корпоративному секторі користується популярністю комплексне страхування, а також страхування можливих збитків при перерві виробництва, якщо воно відбувається внаслідок застрахованих за майновим договором ризиків (зупинка виробництва внаслідок пожежі, стихійних лих тощо).

В сфері енергоспоживання підприємствами м'ясної промисловості Полтавської області перш за все це страхування майна від загального ризику: знищення, пошкодження або втрати майна – від конкретних ризиків – технічних аварій, катастроф (пожеж внаслідок аварій електрообладнання, вибухів), неправильної експлуатації техніки та енергообладнання, аварій систем тепло- й електропостачання; страхування монтажних ризиків; страхування енергообладнання від поломок; страхування електронних пристроїв.

Страхові тарифи за майновим страхуванням невисокі та залежать від розміщення підприємства, галузі виробництва, характеру технологічних процесів. Переважно вони коливаються від 0,1 до 0,2 % за вогневі ризики і ризики стихійних явищ, від 0,5 до 1 % - за ризик «технічні аварії і катастрофи», від 0,5 до 5 % - за ризик «дії третіх осіб» [2, с. 20].

За даними рейтингового центру «Insurance TOP» [11, с. 12 - 13] на ринку страхових послуг України протягом перших 9 місяців 2009 року з'явився незаперечний лідер – СК «ЛЕММА», страхові виплати якого перевищили 413,6 млн. грн. СК «ЛЕММА» за величиною страхових платежів по добровільному страхуванню майна в разі переважає всі компанії з двадцятки найкращих за сумою страхових виплат, за винятком «ВСК Іншуранс Груп». В одинадцяти страховиків з двадцяти виплати по добровільному страхуванню майна в загальній сумі страхових виплат не перевищували 1 %. Рівень виплат по добровільному майновому страхуванню був найбільшим у СК «Брокбізнес» - 37,2 %, у СК «Allianz Україна» він дорівнював 36,5 %.

Як бачимо за даними таблиці 1, в останні роки значно зростає рівень виплат за договорами майнового страхування, що свідчить про його ефективність для страховальників та розвиток цього сегменту страхування. Питома вага страхових платежів зі страхування майна за досліджуваний період коливалася у межах 60 – 70 %, обіймаючи понад половину загального обсягу страхових премій, що залучаються страховими компаніями за договорами добровільного страхування.

Таблиця 1

Динаміка та структура страхових виплат страховими організаціями Полтавської області

Вид страхування	Структура страхових виплат, %		Темп приросту, разів
	2004 р.	2008 р.	2008 р. / 2004 р.
Добровільне особисте страхування (без страхування життя)	13,8	45,5	21,3
Добровільне майнове страхування	86,2	46,0	3,4
Виплати страхових сум і страхових відшкодувань, всього	100,0	100,0	6,4

Джерело: складено за матеріалами [10, с. 32].

Самострахування виступає альтернативою страхування на комерційному ринку, є інструментом страхового захисту тієї частки страхових претензій, яка не страхується, або слугує додатковою гарантією в успішній виробничо-господарській діяльності підприємств м'ясної промисловості. Оскільки ризик залишається в межах підприємства, то не виникає відносин купівлі-продажу між страховиком і страховальником.

Підприємства м'ясної промисловості приймають рішення про доцільність самострахування за умови, що їх фінансові можливості достатні, щоб витримати витрати з відшкодування збитків, а їх витрати на формування страхового фонду будуть меншими порівняно з рівнем комерційних страхових премій, оскільки не потрібно компенсувати страховикам їх адміністративні витрати і прибутки.

Висновки. На нашу думку, оптимальним варіантом для підприємств м'ясної промисловості буде страхування виробничих ризиків за допомогою комерційного страхування, за винятком страхування специфічних ризиків, які не входять до переліку страхових продуктів страховиків, а тому мінімізувати їх підприємствам доцільно за допомогою самострахування.

Література.

1. Грановский Э. Страхование как способ защиты от аварий / Э. Грановский // Україна BUSINESS. – 1995. - № 38 (7 грудня). – С. 2.
2. Макаркіна Л. Страхування основних фондів на підприємстві та податкові наслідки / Л. Макаркіна // Вісник податкової служби України. – 2010. - № 17 (589). – С. 20 – 24.
3. Михайлова К. Огляд майнового страхування / Катерина Михайлова // Страхова справа. – 2008. - № 4 (32). – С. 40 – 51.
4. Мних М.В. Визначення ризиків та їх страхування / Мних М.В., Мних Н.М. // Страхова справа. – 2003. - № 10. – С. 37 – 39.
5. Мних М.В. Економічний зміст та форма надання страхових гарантій суб'єктам підприємницької діяльності / М.В. Мних // Економіка та держава. – 2007. - № 1. – С. 31 – 32.
6. Мних М.В. Страхування та його значення в умовах реформування економіки / Мних М.В. // Економіка та держава. – 2007. - № 5. – С. 14 – 15.
7. Мних М.В. Страхування фінансових ризиків. Їх роль та значення в сучасних умовах / М.В. Мних // Інвестиції: практика та досвід. – 2007. - № 14. – С. 26 – 28.
8. Нестерова С.А. Аналіз ринку страхових послуг України / С.А. Нестерова // Статистика України. – 2009. - № 4. – С. 46 – 51.
9. Серкова П.П. Про деяких лідерів українського майнового страхування / П.П. Серкова // Фондовий ринок. – 2008. - № 22. – С. 14 – 19.
10. Статистичний щорічник Полтавської області за 2008 рік. / За ред. Т.А. Бугайченко. – Полтава: Головне управління статистики у Полтавській області. – 2009. – 422 с.
11. Структура портфелю ТОП20 страховиків України за 9 місяців 2009 р. (згідно даних рейтингового центру «Insurance TOP») // Страхова справа. – 2009. - № 4 (36). – С. 12 - 13.
12. Фурман В.М. Розвиток нових технологій у страхуванні / В.М. Фурман // Фінанси України. – 2005. - № 2. – С. 135 – 145.
13. Фурман В. Необхідність страхування та його роль в економіці / В. Фурман // Економіст. – 2007. - № 5. – С. 43 – 45.